

ОЗИҚ-ОВҚАТ НОМЛАРИ ИШТИРОКИДАГИ МАҚОЛЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ-МАДАНИЙ

Buxoro xalqaro universiteti

2-kurs magistranti;

Yunusova Kamola Ganjiyevna

Email:

Yunusovakamola1@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda o'zbek xalq maqollarida oziq-ovqat nomlarining qo'llanishi va ularning milliy-madaniy asoslari lingvomadaniy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Oziq-ovqat komponentli maqollar xalqning turmush tarzi, qadriyatlarini, mehnat madaniyati va axloqiy qarashlarini aks ettiruvchi muhim semantik birlik sifatida talqin etiladi

Abstract: This thesis analyzes the use of food names in Uzbek folk proverbs and their national-cultural foundations based on a linguocultural approach. Proverbs with a food component are interpreted as an important semantic unit reflecting the lifestyle, values, work culture and moral views of the people.

Keywords: proverb, food, linguocultural culture, national value, semantics, folk oral art..

Аннотация: В данной работе анализируется использование названий продуктов питания в узбекских народных пословицах и их национально-культурные основы на основе лингвокультурного подхода. Пословицы, содержащие пищевой компонент, рассматриваются как важная семантическая

единица, отражающая образ жизни, ценности, трудовую культуру и моральные взгляды народа.

Ключевые слова: пословица, еда, лингвокультурная культура, национальная ценность, семантика, народное устное искусство.

Kalit so‘zlar: maqol, oziq-ovqat, lingvomadaniyat, milliy qadriyat, semantika, xalq og‘zaki ijodi.

Abstract: This thesis analyzes the use of food names in Uzbek folk proverbs and their national-cultural foundations based on a linguocultural approach. Proverbs with a food component are interpreted as an important semantic unit reflecting the lifestyle, values, work culture and moral views of the people.

Keywords: proverb, food, linguocultural culture, national value, semantics, folk oral art.

Kirish

Maqollar xalq og‘zaki ijodining eng ixcham va mazmunan boy janrlaridan biridir. Ular xalqning tarixiy tajribasi, dunyoqarashi hamda ma‘naviy qadriyatlarini mujassamlashtiradi. Til va madaniyat o‘zaro uzviy bog‘liq hodisa bo‘lib, til birliklarida milliy tafakkur namoyon bo‘ladi [2]. O‘zbek xalq maqollarida oziq-ovqat nomlarining faol qo‘llanishi xalqning agrar turmush tarzi, dasturxon madaniyati va mehmondo‘stlik an‘analari bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu bois mazkur maqollar lingvomadaniy birlik sifatida alohida ilmiy tahlilni talab etadi.

Asosiy qism

O‘zbek xalq maqollarida non muqaddaslik, rizq va baraka timsoli sifatida talqin qilinadi. Masalan: “Nonni e‘zozlagan -elni e‘zozlar”, “Non topgan joyingga bosh eg”.

Bu maqollarda non orqali mehnatga hurmat, shukronalik va sadoqat g'oyalari ilgari suriladi. Non konsepti xalq mentalitetida muqaddas ne'mat sifatida shakllangan bo'lib, bu holat milliy qadriyatlar tizimida mustahkam o'rin egallaydi [1].

Osh (palov) birlik va hamjihatlik ramzi hisoblanadi. To'y va marosimlarda osh tortish qadimdan jamoaviylik va birdamlik belgisi sifatida qaralgan. *“Bir lagan osh – ming ko'ngilni birlashtirar”* mazmunidagi maqollar ijtimoiy uyg'unlikni ifodalaydi. Bu jarayon xalqning ijtimoiy-madaniy hayoti bilan uzviy bog'liqdir [5].

Tuz -komponentli maqollarda esa sadoqat va vafodorlik tushunchasi aks etadi: *“Tuz yegan joyingga xiyonat qilma”*. Tuz totish qadimdan ahd va do'stlik ramzi sifatida talqin qilingan. Bunday maqollar xalqning axloqiy me'yorlarini ifodalovchi etnomadaniy kod sifatida xizmat qiladi [4].

Sut- leksemasi poklik va ona mehrining ramzi sifatida qo'llanadi. *“Sut bilan kirgan jon bilan chiqar”* maqoli inson tabiatining barqarorligi va tarbiya omilini yoritadi. Maqollarning semantik tuzilishi va ramziy qatlamlari xalq tafakkurining mahsuli sifatida baholanadi [3].Lingvomadaniy nuqtayi nazardan oziq-ovqat nomlari ishtirokidagi maqollar quyidagi omillar bilan belgilanadi: agrar turmush tarzi, mehmondo'stlik va dasturxon madaniyati, muqaddaslik konsepti, jamoaviylik va birdamlik, axloqiy qadriyatlar tizimi va boshqalar.

Xulosa

Oziq-ovqat nomlari ishtirokidagi maqollar o'zbek xalqining milliy-madaniy tafakkurini ifodalovchi muhim lingvomadaniy birliklardir. Ular orqali xalqning nonni muqaddas bilishi, oshni birlik ramzi sifatida qadrlashi, tuzni sadoqat timsoli deb e'zozlash kabi qadriyatlari namoyon bo'ladi. Mazkur maqollarni lingvomadaniy jihatdan o'rganish til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ochib berishda muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. Shu bois mazkur maqollarni o'rganish tilshunoslik, etnolingvistika va madaniyatshunoslik yo'nalishlarida muhim ilmiy ahamiyatga ega

bo'lib, milliy o'zlikni anglash va qadriyatlarni saqlash jarayonida muhim manba vazifasini bajar

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mahmudov N. **Til va madaniyat.** – Toshkent: Ma'naviyat, 2010.
2. Maslova V.A. **Lingvokulturologiya.** – Moskva: Akademiya, 2001.
3. Rahmatullayev Sh. **O'zbek tilining izohli lug'ati.** – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2012.
4. O'zbek xalq maqollari. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU, 2005.
5. Safarov Sh. **Til va tafakkur masalalari.** – Toshkent: Fan, 2008.
6. Ganjiyevna, Y. K. (2025). MAHMUD KOSHG'ARIYNING" DEVONU LUG'AT-TURK" ASARIDA KELITIRILGAN O'ZBEK XALQ MAQOLLARINING LINGVISTIK TAHILILI. *TADQIQOTLAR*, 75(2), 220-224.